

Svar till utredningsman Hannu Mäkinen för utredning om Finlands modell för partiellt arbetsföra personer

Fråga 1

Osatyökykyisten työllistämistoimenpiteillä voidaan tavoitella mm. taloudellisia päämääriä ja sosiaalipoliittisia päämääriä. Edelliset liittyvät mm. työllisyysasteeseen, julkisen talouden kestävytyteen ja osatyökykyisten kotitalouksien talouteen. Jälkimmäiset liittyvät mm. yhdenvertaisuuteen, köyhyden torjuntaan, syrjäytymisen ehkäisyyn tai välittämiseen.

Millaisia tavoitteita asettaisitte osatyökykyisten työllistämiseksi?

FDUV:s målsättning är att svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning likvärdigt ska kunna delta på alla samhällets arenor, även i arbetslivet. Flera svenskspråkiga personer befinner sig i en situation där de inte kan uttrycka sig tillräckligt tydligt på finska eller förstå innebörden om informationen och servicen endast finns att tillgå på finska. Därför är det av yttersta vikt att man vid utvecklingen av kvalitativa arbetsfrämjande åtgärder redan i planeringsskede planerar för hur stödet ska ges på svenska, så att personer med intellektuell funktionsnedsättning får jämlik tillgång till service och handledning på sitt eget modersmål.

Arbetets karaktär har ändrats och arbetstagaren förutsätts idag ta större ansvar över sin egen effektivitet och produktivitet. Arbetet har på många sätt blivit mer flexibelt i både tid och rum, men kräver också oftare förmåga av arbetstagaren själv att styra över sitt arbete. Detta kan utgöra hinder och medföra svårigheter för personer med intellektuell funktionsnedsättning (Gustafsson 2014 s.40-41). Arbetsökanden och arbetsgivaren behöver handledning och stöd för att arbetsuppgifter ska kunna skraddarsys så att allas behov beaktas. En Samhall-modell kan utgöra ett nytt sätt för att skapa ingång till den öppna arbetsmarknaden men där även de enskilda behoven beaktas, som ett komplement till övriga verktyg/metoder.

Individuell service för att nå lönearbete som Supported Employment (tuloksellinen työhönvalmennus) har visat sig ge effekt och därför får en sådan service inte minskas på bekostnad av kompletterande modeller så som Samhall-modellen.

Eftersom Samhall fungerat i Sverige är det av intresse att se hur Samhall lyckats med sitt uppdrag samt att granska hur utvecklingen av Samhall har ändrats och hurdan effekt det har haft på uppdragen.

Fråga 2

Selvityksen toimeksiannossa on mainittu Ruotsissa osatyökykyisiä työllistävä Samhall Ab ja Suomen työpankkikokeilu.

Voisiko toimeksiannossa mainittu Suomen malli joltakin osin rakentua näiden pohjalle ja millaisia piirteitä tulisi mielestänne Suomen malliin kytkeä?

Samhall erbjuder ett arbetsavtal för dem som arbetar inom företaget, vilket är positivt. Arbetsavtal ger arbetstagaren en tydligare juridisk ställning jämfört med hur kommunernas arbetsverksamheter fungerar. Vi vet att det finns arbetsverksamhet (avotyö) där det görs sådant arbete som fyller kännetecknen för arbetsavtal vilket medför en oklar juridisk ställning för både den som utför arbetet samt kommunen som upprätthåller verksamheten. (Paanetoja 2020). Samhall utgör en tydligare ställning för arbetstagaren eftersom det är frågan om arbetsförhållande.

Det finns dock uppenbara risker för att ett för stort fokus på vinst för Samhall stänger ute de personer som är i behov av mer omfattande stödåtgärder. Samhall ska inte enbart fungera utifrån en modell av vinstbringande bemanningsföretag utan genom nätverk och kunskap kunna skapa stödåtgärder för de personer som behöver handledning och stöd för fungera på arbetsmarknaden. Samhalls uppdrag som attitydpåverkare bör även vara tydligt. Effektivitets- och vinstkrav kan snedvrída Samhalls uppdrag, vilket främst bör vara att skapa vägar in i arbetslivet personer med funktionsnedsättning samt att arbeta för att arbetsplatser blir mer tillgängliga. En sådan snedvríden utveckling har skett i Sverige, enligt uppgifter från FUB och bör motverkas i en finsk modell.

Möjligheten till service och handledning på de båda inhemska språken bör ingå i planeringen av en finsk samhäll modell.

Fråga 3

Mitä ihmisryhmiä tulisi Suomen mallin piiriin hyväksyä eli keiden asioita tulisi mallilla hoitaa? Tulisiko esim. kaikki osatyökykyiset hyväksyä vai vain jokin osa heistä? Tulisiko muita vastaavasti vaikeassa asemassa olevia hyväksyä mallin piiriin? Millä perusteilla mallin piiriin hyväksyttävä henkilöpiiri tulisi muodostaa?

Diagnosrelaterad socialservice är inte i enlighet med krav på jämställdhet och FN:s funktionshinderkonvention. Därför bör inte heller en enskild modell som Samhall utesluta enskilda grupper p.g.a. diagnos. Den person vars målsättning är arbete och som är i behov av service för att få arbete bör ha rätt till det oberoende av diagnos.

Det behöver dock finnas förståelse för att olika grupper i samhället kan behöva olika sorters stödinsatser för att få arbete. Personer med intellektuell funktionsnedsättning har ofta behov av kontinuerliga tjänster med intensivare stöd i övergångsfaser. Strukturer som garanterar kontinuerliga och tillräckliga möjligheter för stöd bör garanteras inom Samhall modellen.

Ett kontinuerligt stödbehov behöver inte betyda att stödet är intensivt i alla livsskeden utan att det ska finnas tillgång till stödjande resurser vid behov. Servicen ska finnas att tillgå på svenska för de som behöver det, även inom en Samhall-modell.

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

Vi önskar fästa uppmärksamhet vid att Samhall behöver kunna erbjuda olika sorters arbetsuppgifter för att fungera som arbetsplats för olika sorters personer. I Sverige har det skett en utveckling i Samhalls arbetstillfällen där arbetet som utförs i allt högre grad utförs som tjänsteproduktion i olika miljöer.

Det är en bra sak att kundkontaktarna utförs på vanliga arbetsplatser, men det är viktigt att fästa uppmärksamhet vid att det också kan medföra högre krav på arbetstagarna och därför bör kvalitativ handledning och stöd för att skapa tillgängliga miljöer beaktas. Samhall behöver kunna erbjuda arbeten inom varierande branscher.

I Sverige har man kunnat se att Samhalls verksamhet påverkar klientstyrningen. Även om Samhall inte själv väljer sina arbetstagare har klientunderlaget förändrats i takt med att Samhalls uppdrag och verksamhet ändrats. Verksamheten har påverkats av bland annat förhöjda vinstkrav. Det betyder att de personer som anvisats av arbetsförmedlingen till Samhall behöver möta högre krav. I Statskontorets rapport över Samhalls verksamhet (se [Statskontorets rapport](#) s. 67) framkom det följande: *Att Samhall har fått ett ökat inflytande över vilka som anvisas till insatsen innebär att bolaget i mindre utsträckning behöver ta emot personer som är svåra att sysselsätta i kunduppdragen.*

Detta fenomen och de erfarenheter som finns behöver uppmärksammas redan i planeringsskedet i Finland.

Fråga 4

Suomen mallin piiriin kuuluvat henkilöt saavat palveluita ja etuuksia sekä maksavat veroja. Jos henkilöt siirtyvät mallin toimenpiteiden kohteiksi (esim. Ruotsin tapaisessa tilanteessa siirtyvät yhtiön palvelukseen), heidän asemansa suhteessa palveluihin ja tulonsiirtoihin muuttuu.

Mihin palvelu-, tulonsiirto- tai verojärjestelmien piirteisiin tai Suomen mallin piirteisiin tulisi erityisesti kiinnittää huomiota, jotta niveltyminen olemassa oleviin järjestelmiin toimisi tarkoituksenmukaisesti?

Vi vet redan nu att personer med intellektuell funktionsnedsättning som arbetar kan ofrivilligt vara tvungna att minska på mängden arbete för att hålla sig inom inkomstgränserna för sjukpensionen. Det leder till att flera inte kan arbeta så mycket de vill eller riskerar att förlora pensionen utan att kunna öka sina inkomster tillräckligt för att uppnå en rimlig inkomstnivå. Den lineära modellen (lineaarinen-malli) för pension och arbetsinkomster bör knytas till sjukpensionssystemet. Det skulle medföra att fler personer kan arbeta enligt sina egna förmågor och inte stöta på strukturella hinder som inte beaktar den aktuella arbetssituationen. En Samhall-modell där arbetstagaren står i ett arbetsförhållande till företaget Samhall bör också ge arbetstagaren möjlighet att jobba deltid och få den resterande inkomsten i form av pension.

Det bör även fästas uppmärksamhet vid övergången från Samhall till en anställning på den öppna arbetsmarknaden. Det får inte finnas strukturella hinder som är kopplade till anställningen hos Samhall och som ändrar då personen övergår till en annan arbetsgivare.

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

Fråga 5

Jos työllistettävänä on hyvin vaikeasti työllistettäviä henkilöitä, julkisen tuen tarve on arvatenkin suuri ja vastaavasti päinvastoin, jos työllistettävänä on helposti työllisteyviä ihmisiä.

Mitä näkökohtia liittäisitte mm. tätä taustaa vasten julkisen tuen hyväksyttävyyteen, suuruusluokkaan ja vaikutuksiin markkinoilla?

Ett offentligt finansierat Samhall-företag bör inte utesluta personer som har större stödbehov. I Sverige har hårda vinstkrav på Samhall-företaget lett till att personer som är svårare att sysselsätta, så som personer med intellektuell funktionsnedsättning, inte anställs av företaget och därmed står de utanför anställning och stöd. Detta har i Sverige väckt diskussioner om att företaget ”plockar russin ur kakan” och endast anställer personer som har relativt små stödbehov. Den finska Samhall-modellen bör kunna erbjuda olika slag av uppdrag och handledning och stöd bör erbjudas även den med större stödbehov. Det finns risk att den person som handlägger den funktionsnedsattas ärende vid Arbets- och näringsförvaltningen inte har förståelse för att personer med intellektuell funktionsnedsättning kan komma in på arbetsmarknaden och få ett arbete, bara de får rätt typ av stöd.

Fråga 6

Mitä asioita olisi vältettävä Suomen mallissa tai sen vaikutuksissa?

Det finns risk för att de personer som behöver mer stöd inte får tillträde till Samhall om kraven på vinst och effektivitet är för höga. Samhalls primära uppdrag ska vara att främja ingång på den reguljära arbetsmarknaden, inte att utvecklas till ett bemanningsföretag. En sådan utveckling har tyvärr skett i Sverige vilket i praktiken har lett till att personer med intellektuell funktionsnedsättning är utestängda från Samhalls tjänster. Det är av yttersta vikt att motarbeta att en liknande utveckling sker inom en finska Samhall-modell.

Om Samhall enbart inriktar sig på serviceyrken (bemanningsuppdrag) kommer kraven på arbetstagaren att höjas och arbetsmiljön bestå av snabbt arbetstempo, snabba förändringar, krav på hög effektivitet och föränderliga arbetsmiljöer. Denna ensidiga inriktning skulle utgöra hinder för personer med funktionsnedsättning, som kan behöva fasta rutiner och förutsägbara uppdrag.

Fråga 7

Mitä muuta asiaan liittyvää haluaisitte nostaa esiin?

Samhall-modellen som fungerar genom statsstöd bör beakta och möjliggöra kvalitativ service även på svenska. Vi har erfarenhet av att TE-byråerna inte klarar av att betjäna tillräckligt på svenska, vilket medför att svensktalande personer har svårt att bli förstådda och att kommunicera med handläggare. Det finns risk för att tillgången till svensk service blir bristfällig om det inte redan i planeringskede beaktas och planeras strukturer som garanterar möjligheten till svensk service. Det bör även beaktas att

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

kommunernas service för arbetsverksamhet fortsättningsvis utvecklas för att möjliggöra lönearbete på öppna arbetsmarknaden.

I Sverige har det visat sig att handlägningsprocessen inom arbets- och näringsförvaltningen har tagit lång tid (se [Statskontorets rapport 2017 s. 64](#)). Kartläggning av arbetsförmåga och förståelse för personens helhetssituation tar tid. Det har i Sverige skapat situationer där personer behöver vänta långa perioder för att bli anvisade till Samhall (se Statskontorets rapport 2017 s.80). Processerna och kunskapen kring utredning och identifiering av arbetsförmågan var personen själv är delaktig bör beaktas i planeringen i en finsk modell.

Helsingfors 10.11.2020

FDUV
Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

FDUV arbetar för frihet, delaktighet, utveckling och valmöjligheter för alla
– också för dem som behöver stöd i vardagen.